

met de zuivere domeinen van het contemplatieve en het gesublimeerde geestesleven zijn zij voor een ontwikkeling van het *w e z e n l i j k* begrip gevaarlijker. Zij komen niet heen over het doode punt, zij heffen de gebrokenheid niet op, maar maken een religie van de gebrokenheid.

Het werk van Roland Holst en ten slotte van alle vertolkers van het eenheidsgevoel des levens zijn naar den geest begrepen niet wezenlijk tragisch. Hoewel scherp bewust van alle belemmeringen en werkelijke nadeelen van een overgangstijd, zoo boordevol van tegenstrevende krachten, smartelijk ook beseffend het noodwendig falen op punten, waar de steun van een tijdsgemeenschap onontbeerlijk is voor werk van deze gezindheid, toch wordt deze remmende kracht steeds overwonnen door de positieve waarde van het strijd-beginsel.

Bewogen is het tumult van een hartstochtelijk gedreven mensch, maar architectonisch is deze bewogenheid niet. Strijd is in de stapelende muziek van een stormende fuga van Bach, maar hier is stapeling van het een op het ander, hier is de storm van groei, groei gezien in een gecontereerde tijdmaat, hier is architectonische gedrevenheid.

Innerlijke blijheid is het grondgevoel van het werk van Roland Holst, hetgeen beteekent, dat het de gevoelswellustigheid van de kleur volkomen mist. Blijheid is een kracht, die de handelingen der liefde vergezelt en aanwakkert, ze is de adem, die de vlam hooger doet branden. Ze is als gevoelsontwikkeling de begeleiding van een geestesleven, dat vertrouwd met de natuur nochtans haar dienaressen niet is. Ze geeft de zekerheid van erkenningen van het geestelijke in den mensch.

Wanneer van het schilderlijk sentiment bij zulk een aanleg nog getuigenissen zijn overgebleven, dan is het verklaarbaar, hoe de voorkeur zal uitgaan, niet naar het puur-landschappelijke maar naar de portretkunst, die immers tegelijk met haar aanraking met het maatschappelijk leven, tot de volledigste uitingen der schilderkunst behoort, volledig en het ruimst van erkenning, want een stilleven kan even *d i e p* zijn als een portret, maar het laatste is een omvangrijker levensvenster, een meer omvattende blik.

De menschenkoppen, die Roland Holst teekende en lithografeerde zijn in dit verband een merkwaardig getuigenis. Ze zijn ideëel, zonder overschattend te zijn. Ze zijn algemeen, zonder de bijzondere gelijkenis te derven. Ze zijn eenvoudig en tevens hoog. Ze hebben de strakke zuiverheid van een liefde tot de menschen, die in den tijdelijken mensch bovenal het ontijdelijke zoekt. Deze geestelijke drift voor de menschelijke natuur, voor het gezicht en de handen in het bijzonder, vindt dan haar gebouw, het kader waarin zij als deel is opgenomen, ook in de ornamentale werken, waartoe de gelithograpeerde *exlibri*, zoowel als de omslagen voor tijdschriften en dergelijke en ten slotte ook de muurschilderingen en de vensters behooren, ieder met zijn afzonderlijke technische vereischten,